

De eerste rector-magnificus en hoogleraar in de Griekse taal en letterkunde en in de geschiedenis aan de Groninger universiteit, Ubbo Emmius, schijnt omstreeks het midden van de 16e eeuw in een plaatsje in het Duitse Oost-Friesland, t.w. Greetsiel, geboren te zijn en het immer actieve Ubbo-bestuur nu viel het in om een excursie naar dit vissersdorpje te organiseren. Op de fiets zo was het plan, wat later vervangen door een comfortabeler automobiël. Het lijkt er echter sterk op dat dit allemaal bij een goed bedoeld plan zal blijven. Toch, helemaal zonder resultaat is het niet gebleven, want één haalde het in zijn hoofd om alleen naar Greetsiel te gaan, min of meer uit afkeer van georganiseerde groepsreizen; die ene persoon was ondergetekende. Op maandag 2 april vertrok ik uit Groningen, daar het liften me door het miezerige weer me onmogelijk was gemaakt. Nieuwe Schans was de eerste plaats waar ik moest wachten op een aansluiting naar Duitsland. Dat gaf me de gelegenheid het dorpje eens te bekijken. Nu weet ik niet of ik geboren Nieuwe Schansers in hun eer aantast, maar Nieuwe Schans is me wel het meest afgelegen en desolate oord in Nederland dat ik ken. Voortdurend loop je met het idee rond op het randje van de wereld te staan. Achter Nieuwe Schans niets dan troosteloze, in regen gehulde akkers zover het oog reikt. De mensen zelf schijnen het niet door te hebben; één heeft er tenminste zijn restaurant doodleuk "De Tourist" genoemd. Alsof een toerist zich daar ooit zou wagen. Het idee al.

Maar goed, na een uur kon ik met de trein naar Leer vertrekken waar ik, om in Emden te komen, over moest stappen op een door een door een ouderwetse stoomlocomotief getrokken trein. In Emden aangekomen liep ik direct naar de jeugdherberg. Alleen toen ik op een straatnaambordje las, dat die straat de Ubbo Emmiusstrasse heette, stond ik even stil om een klein applausje te laten horen, een kleine blijk van hulde, waar de voorbijgangers - gezien hun verbaasde gezichten - niets van begrepen. Je kan het ze ook niet kwalijk nemen.

Het is geen goed voorteken geweest. Ten eerste bleef het regenen, ten tweede bleek ik in de jeugdherberg me in gezelschap te bevinden van vijf Duitse jongens, die met een roeiboot heel Duitsland doorroeiden en het over niets anders hadden en ten derde bleek de jeugdherberg in Greetsiel gesloten te zijn. Er zat niets anders op dan met de bus tussen Emden en Greetsiel heen en weer te pendelen. Iedereen die weet hoe het busvervoer in Duitsland geregeld is, weet dat dat niet zo simpel is als het lijkt. Je moet drommels goed weten wanneer de laatste bus vertrekt, vaak is dat al omstreeks vijf uur. Het weer zat eindelijk mee. Weliswaar stond er een straffe wind (de restanten van de aprilstorm), maar het blauw brak overal door. Men had mij verteld dat Oost-Friesland net zoiets was als Noord-Groningen: afschuwelijk als het regent, prachtig als de zon schijnt. Het eerste klopt, het tweede minder. Ik miste de vette klei en het malse gras. In plaats daarvan deed het dorre gras meer denken aan een braakliggend bouwterrein. De boerderijen zijn vaak niet meer dan wat boerderijen op een terp, geschaard om een onooglijk kerkje. Alleen de wat grotere dorpen hebben iets meer te bieden, zoals Pewsum, dat kan bogen op een rustiek marktplein: een groot bruin-geel geschilderd huis in de schaduw van hoge bomen, met daarvoor het silhouet van de kerktoren. Greetsiel zelf (kleintoon op de laatste lettergreep) neemt een plaats apart in omdat het in de eerste plaats een vissersdorp is. Nog steeds verdient het der werkende bevolking de kost in de garnalen visserij.

Gedruigen van vroeger glorie zijn eenvoudige, maar stijlvolle vissers- en koopmanshuizen aan de markt waar ze al eeuwen onder de bomen in de zon lijken te soezen. Meteen drong zich de associatie op met achttiende eeuwse prenten, waar een onbegrijpelijke vrede heerst en het in zonnige straten en lieflijke laantjes altijd namiddag is.....

Zoals altijd wanneer ik in een mij onbekende plaats kom, ging ik ook nu direct naar de plaatselijke VVV, in dit geval het Verkeersbureau. Toen ik de dame aldaar vroeg of ze me iets zou kunnen zeggen over wat er zoal herinnerde aan Ubbo Emmius, schoof ze met een zuinig gezicht alle folders opzij en zei dat ik dat maar aan de hoofdonderwijzer van de lagere school, dhr. Georg Flessner moest vragen. Deze bleek niet thuis te zijn, zodat ik tijd had eens rond te kijken. Toen hij een uurtje later wel thuis was, bleek hij geen tijd te hebben. Daarom maakten we een afspraak voor de volgende dag. Op de afgesproken tijd was ik op de afgesproken plaats. Hij ook, zodat hij me meteen het schoolgebouw kon laten zien, waar in goud-gele letters op stond: "Ubbo Emmiusschule". Feitenlijk is dat het enige dat er in Greetsiel nog herinnert aan Ubbo, wel stond er op de markt een huisje met een bordje "Geburtshaus Ubbo Emmius", dat ik de vorige dag al had opgemerkt. Ik hoorde nu echter dat in de tijd dat Ubbo leefde er helemaal geen huis op die plek heeft kunnen staan omdat daar toen de gracht lag van het stamslot van de Cirksena's, de graven van Oost-Friesland. Pas in 1778 is dat slot op bevel van Frederik de Grote geslecht, nadat hij het in 1755 al tot een tuchthuis had omgedoopt.

De heer Flessner, een kleine gulle man, ietwat aan de dikke kant en met een kalend hoofd, vertelde me in zijn kamer in de school nog het een en ander over de geschiedenis van Oost-Friesland. Over Greetsiel, Manslagt en Pilsum een hoe al die dorpjes ook mogen heten. Wat Ubbo Emmius betraf moest hij mij echter teleurstellen; hij wist me niet veel meer te vertellen dan ik al wist en dat was niet veel. Ook later bij hem thuis, onder het genot van een kopje gloeiend hete thee, had hij veel te vertellen, maar niet over Ubbo. Daar werd het er overigens niet minder gezellig om. Na op zijn uitdrukkelijk verzoek wat geschreven te hebben in zijn privé-gastenboek en dat van de school (dat ook dienst doet als kroniek van het dorpsgebeuren), moest ik toch werkelijk met de laatste bus terug. (Overigens bleek uit het school-gastenboek dat er in 1963 een afvaardiging van de Groninger universiteit naar Greetsiel is geweest.) Met de uitnodiging om later eens met de hele troep bij hem langs te komen op zak, reed ik door de stromende regen weer terug naar Emden. Ter afsluiting van mijn 'verkenningstocht' bracht ik de volgende dag, donderdag, nog een bezoek aan het Landesmuseum in het Rathaus van Emden. Tussen alle kaarten, maquettes, prenten, scheepsmodellen, stijlkamers, archeologische vondsten en een compleet veenlijk echter weer niets van Ubbo Emmius. Het is om triest van te worden. Laat dat overigens geen reden zijn om, mocht men toevallig in Emden zijn, dit museum te mijden. Naast alles wat al genoemd is, valt er een werkelijk schitterende, terecht wereldvermaarde Rüstkamer of wapenkamer (wapenzaal) te bewonderen, waarin een grote collectie harnassen en kurassen.

Dit is zo ongeveer het laatste wat het vermelden waard is. De gesprekken met de mensen die mij liftend terug naar Nederland brachten, waren op zichzelf wel interessant, maar hadden nu eenmaal niets te maken met Ubbo Emmius. Zoals zoveel in het voorafgaande niet.

Consequent zijn ze op ons Instituut wel: de laatste echte groep 3^ejaars M.O. gaat niet meer als traditie op excursie - daarom werd bij het aantal uren dat de docenten aan excursies besteden dan ook geen urenal ingevuld. O zo!

(red.)